

3. MEĐUNARODNA KONFERENCIJA
CRNOGORSKIH MENADŽERA
BEZBJEDNOSTI

Pod pokroviteljstvom
Predsjednika Crne Gore

ZAKLJUČCI

SA TREĆE MEĐUNARODNE KONFERENCIJE
CRNOGORSKIH MENADŽERA BEZBJEDNOSTI
“BUDUĆNOST BEZBJEDNOSTI: ZAJEDNIČKI
ODGOVOR”

ORGANIZATOR

INSTITUCIONALNA PODRŠKA

Treća međunarodna konferencija crnogorskih menadžera bezbjednosti, pod nazivom „Budućnost bezbjednosti: zajednički odgovor“, održana je pod pokroviteljstvom predsjednika Crne Gore Jakova Milatovića, 17. i 18. aprila 2026. godine u hotelu Maestral Resort & Casino u Pržnu.

Konferenciju je organizovala Asocijacija menadžera bezbjednosti Crne Gore, u saradnji sa Asocijacijom korporativne bezbjednost Jugoistočne Evrope (SEECSA), uz institucionalnu podršku Ministarstva unutrašnjih poslova Crne Gore, Ministarstva odbrane Crne Gore, Policijske akademije, Agencije za civilno vazduhoplovstvo, Kontrole letenja Srbije i Crne Gore SMATSA i Privredne komore Crne Gore.

Konferencija je bila najznačajniji događaj u Crnoj Gori i regionu, posvećen korporativnoj bezbjednosti, okupljajući više od 250 vrhunskih eksperata iz Crne Gore, Francuske, Holandije, Srbije, Hrvatske, Slovenije, Sjeverne Makedonije, Mađarske, Bosne i Hercegovine i Albanije, kao i ključne aktere iz javnog i privatnog sektora, nadzornih organa, akademske zajednice i vodećih kompanija koje upravljaju kritičnom infrastrukturom, s ciljem razmjene znanja i iskustava i oblikovanja budućih trendova u ovoj oblasti. Pored već pomenutih učesnika, prisustvo na konferenciji visokih predstavnika diplomatskih misija partnerskih zemalja – Sjedinjenih Američkih Država, Francuske, Turske, Hrvatske, Srbije i Slovenije potvrdilo je ne samo visok međunarodni ugled i značaj, već i širi strateški i diplomatski domet ovog događaja.

Ističe se i potreba za jačanjem partnerstva između javnog i privatnog sektora, kao i civilnog društva, uz prepoznavanje zajedničkih ranjivosti i oblikovanje sveobuhvatnih strategija koje doprinose otpornosti zajednice. Savremeni bezbjednosni rizici zahtijevaju zajednički odgovor – nijedna organizacija ili država ne može se njima efikasno suprostaviti samostalno.

Konferencija je bila strukturirana u pet panel disusija i četiri okrugla stola, a teme konferencije su bile:

1. Bezbjednost kao pokretač poslovnog kontinuiteta: Strateška perspektiva top menadžmenta
2. Korporativna bezbjednost – zajednički interes države i privrede
3. Zaštita ličnih podataka u doba video nadzora: Izazovi i prevencija zloupotrebe
4. Uloga CISO u post kvantnoj eri: rizici, ulaganja i operativne promjene
5. Korporativna bezbjednost u regionu: izazovi, rješenja i uloga Crne Gore
6. Okrugli sto – Partnerstvo za bezbjedniju budućnost
7. Regulativni okvir: Zakon o zaštiti od požara i prateći pravilnici - put ka izgradnji sigurne zajednice
8. Security forum regionalnih aerodroma : bezbjednosti iznad svega
9. Okrugli sto – Uloga vještačke inteligencije (AI) u savremenom upravljanju bezbjednosnim rizicima

KLJUČNI NALAZI I PREPORUKE:

Panel - Bezbjednost kao pokretač poslovnog kontinuiteta: Strateška perspektiva top menadžmenta

Bezbjednost kao osnova ekonomskog rasta: Učesnici su saglasni da bezbjednost više nije samo "trošak", već kritični stub stabilnosti poslovanja. Za kompanije od strateškog značaja (energetika, transport, telekomunikacije), bezbjednosni protokoli su direktan preduslov za privlačenje investicija.

Sajber otpornost i tehnološka zaštita: Identifikovano je da digitalna transformacija donosi nove rizike. Istaknuta je potreba za hitnim jačanjem sajber zaštite kroz tješnju saradnju sa državnim organima u razmjeni informacija o prijetnjama.

Sektorska specifičnost: Istaknut je značaj fizičko-tehničke zaštite u transportu (Aerodromi i Luka Bar), stabilnosti energetskeg sistema (Rudnik uglja), sigurnosti destinacije u turizmu (Montenegro Stars) i integriteta podataka u telekomunikacijama (m:tel).

Saradnja javnog i privatnog sektora: Kao ključna preporuka navodi se osnivanje stalnog tijela za koordinaciju između strateških privrednih subjekata i nadležnih ministarstava radi brže reakcije na krizne situacije.

Panel - Korporativna bezbjednost – zajednički interes države i privrede organizovan je s primarnim ciljem uspostavljanja snažnijeg dijaloga i koordinacije između ključnih donosilaca odluka i realnog sektora. U savremenim bezbjednosnim izazovima, korporativna bezbjednost prestaje biti isključivo pitanje pojedinačnih kompanija i postaje temelj nacionalne stabilnosti. Panel je okupio predstavnike resornih ministarstava u Vladi Crne Gore - unutrašnjih poslova i odbrane, Skupštinskog odbora za bezbjednost i odbranu i Privredne komore Crne Gore kako bi se definisao integrisani pristup zaštiti ekonomskih procesa. Svrha ovog skupa je postizanje konsenzusa o tome da je bezbjedan poslovni ambijent zajednička odgovornost i preduslov za dugoročni održivi razvoj države.

U cilju unapređenja pravnog i institucionalnog okvira korporativne bezbjednosti u Crnoj Gori, a imajući u vidu sve kompleksnije bezbjednosne izazove, predlaže se formiranje Koordinacionog odbora za korporativnu bezbjednost kao stalnog tijela za koordinaciju između države i privrede. Koordinacioni odbor kao poseban oblik organizovanja, formirao bi se u okviru Privredne komore Crne Gore.

Članovi Koordinacionog odbora bili bi predstavnici Ministarstva unutrašnjih poslova Crne Gore, Ministarstva odbrane Crne Gore, Agencije za sajber bezbjednost, Agencije za zaštitu ličnih podataka Crne Gore, Asocijacije menadžera bezbjednosti Crne Gore, kao i drugih uprava, institucija i kompanija koje bi svojim aktivnim učešćem doprinijele sveobuhvatnom povećanju bezbjednosti poslovnog okruženja.

Panel - Uloga CISO-a u post-kvantnoj eri: rizici, ulaganja i operativne promjene

Panel je okupio pet komplementarnih perspektiva — regulatornu, regionalnu, ekspertsku, vojnu i tržišnu — i iz njih se iskristalisalo nekoliko čvrstih zaključaka.

Samir Orahovac (ASCG) je odgovorio na ključnu dilemu — kako mlada agencija može istovremeno graditi temeljne CSIRT kapacitete i pripremati post-kvantnu strategiju — pragmatičnim odgovorom: Agencija ne kreće od nule, već prerasporedom postojećih GSOC i CIRT resursa (ljudi, procesa i tehnologije). Poruka za regulatorni sektor je jasna — PQC tranzicija nije paralelni projekat, nego prirodna ekstenzija postojećih bezbjednosnih operacija.

Gilles Schwoerer (WB3C) je potvrdio da Centar nastavlja sa pristupačnim i modernim obukama iz aktuelnih domena sajber bezbjednosti — kako za službenike tako i za širu javnost. Zaključak je da regionalna izgradnja kapaciteta ostaje najbrži kanal za prenošenje novih kompetencija (uključujući PQC) u zemlje Zapadnog Balkana, bez čekanja da svaka jurisdikcija samostalno gradi ekspertizu.

Mitja Trampuž (CREAPLUS) je dao najkonkretniji operativni zaključak panela — prvi korak je registar (inventura) kriptografskih algoritama u organizaciji. Bez te osnove, svaka dalja PQC strategija je teorija. Poruka CISO-ima je bila nedvosmislena: krenite već danas, bez čekanja budžetskih ciklusa i regulatornih rokova.

Major Isak Mrkaić (VCG) je potvrdio da se Vojska Crne Gore u pripremi odbrambenih ICT sistema za post-kvantnu eru oslanja na jaku saradnju i podršku NATO alijanse. Hibridni model — savezničke kapacitete kao osnovu, uz domaću operativnu agilnost — pokazuje se kao realan pristup za malu vojsku sa NATO obavezama.

Ivan Stanković (Čikom) je iz tržišne perspektive naglasio da je apsolutni prioritet podizanje svijesti kod menadžmenta kompanija o post-kvantnim rizicima. Tehnologija je dostupna, ekspertiza takođe, ali bez razumijevanja na C-level nivou nema ni budžeta ni odluka. Tu Čikom vidi svoju ulogu — kombinacija stručnih timova i tehnologija koja klijentima omogućava da pristupe pripremi već danas.

Ključni zaključci panela:

1. Krenite danas, ne sutra. Kripto-inventura je univerzalni prvi korak — ne zahtijeva budžet niti čekanje regulatornih rokova.
2. Gradite na postojećem. ASCG, VCG i privatni sektor ne počinju iz nule, već nadograđuju postojeće kapacitete, saveze i partnerstva.
3. Saradnja umjesto izolacije. Regionalna (WB3C), saveznička (NATO) i vendorska saradnja je brži i jeftiniji put od samostalne izgradnje.
4. Svijest na vrhu, izvršenje u sredini. Bez razumijevanja menadžmenta, tehnička priprema ostaje stvar entuzijasta — a post-kvantna era ne čeka entuzijaste.

Panel - Korporativna bezbjednost u regionu: izazovi, rješenja i uloga Crne Gore

Korporativna bezbjednost je strateška funkcija menadžmenta čiji je cilj zaštita ključnih resursa kompanije a to su ljudi, imovina, informacije i poslovni ugled.

Korporativna bezbjednost u najširem smislu obuhvata: Fizičku zaštitu- obezbjeđenje objekata, opreme i zaposlenih od napada, krađa i sabotaza; Informacionu bezbjednost- zaštita podataka i IT sistema od sajber napada i curenja povjerljivih informacija; Upravljanje rizicima- identifikacija, procjena i kontrola potencijalnih opasnosti koje mogu ugroziti kompaniju; Usklađenost- compliance- osiguranje da poslovanje bude u skladu sa zakonima, standardima i internim politikama; Upravljanje krizama- razvoj planova za reagovanje u vanrednim situacijama kako bi se osigurao kontinuitet poslovanja.

Različiti su bezbjednosni rizici kojima su izloženi finansijski sektori, mobilni operateri i lanci maloprodaje i proizvodnje hrane. Sistem korporativne bezbjednosti štiti kompanije od svih oblika ugrožavanja i prijetnji, ali i pokazuje odgovornost menadžmenta prema zaposlenim. Takođe, nijedna institucija niti kompanija ne može samostalno odgovoriti na savremene bezbjednosne izazove, rizike i prijetnje, te je saradnja javnog i privatnog sektora nužnost.

Panel - Zaštita ličnih podataka u doba video nadzora: izazovi i prevencija zloupotrebe

Na osnovu diskusije na panelu, može se zaključiti da je oblast Zaštita ličnih podataka postala neizostavan dio sistema bezbjednosti, posebno u finansijskim institucijama. Jasno je da mjere fizičke i tehničke zaštite, poput video nadzora, više ne mogu biti posmatrane izolovano, već moraju biti usklađene sa principima zakonitosti, proporcionalnosti i praktičnog znanja

Koordinirati i stalno razmjenjivati informacije koje su bitne za efikasno prožimanje teorijskog i praktičnog znanja
Agencija za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama i Asocijacija menadžera bezbjednosti Crne Gore da zajednički doprinesu uspostavljanju sistema permanentnog stručnog obrazovanja i unapređivanju stručnih znanja iz oblasti zaštite ličnih podataka i slobodnog pristupa informacijama.

Jasna pravna osnova obrade - Svaka obrada podataka (uključujući video nadzor) mora imati definisan pravni osnov – legitimni interes, zakonska obaveza ili drugi osnov u skladu sa GDPR.

Princip minimizacije podataka - Prikupljati samo one podatke koji su nužni. Kamere ne smiju snimati šire zone nego što je potrebno (ulaz, trezor, šalterski prostor – ali ne privatne zone).

Transparentnost prema licima - Obavezno jasno obavijestiti lica da su pod video nadzorom (oznake, obavještenja, svrha snimanja, kontakt rukovaoca).

Ograničenje svrhe i korišćenja - Podaci se koriste isključivo za unaprijed definisanu svrhu (bezbjednost, sprečavanje incidenta), ne za druge interne potrebe bez osnova.

Rokovi čuvanja podataka - Snimci se ne smiju čuvati duže nego što je potrebno (u praksi često 15dana do 6 mjeseci, osim ako je incident u toku).

Tehnička i organizaciona zaštita - Obezbijediti kontrolu pristupa, enkripciju, evidenciju

pregleda snimaka i zaštitu od zloupotrebe.

Ograničen pristup podacima - Snimcima mogu pristupati samo ovlaštena lica uz jasno definisane procedure.

Procjena uticaja na privatnost (DPIA) - Za video nadzor visokog rizika obavezna

Edukacija zaposlenih - Zaposleni koji rukuju podacima moraju biti obučeni – ovo je često najslabija karika u praksi.

Dokumentovanje i usklađenost - Voditi evidencije obrade i imati interne akte (politike, procedure) usklađene sa zakonom

Okrugli sto Regulativni okvir: Zakon o zaštiti od požara i prateći pravilnici - put ka izgradnji sigurne zajednice.

Okrugli sto je okupio stručnjake i predstavnike državnih institucija iz Crne Gore i regiona, sa ciljem razmjene iskustava i diskusije o izazovima i najboljim praksama u primjeni zakonskih propisa i pravilnika o zaštiti od požara.

Shodno iskazanim stavovima učesnika, u narednom periodu potrebno je:

• Formiranje uže stručne grupe koja bi radila na tehničkom dijelu Zakona o zaštiti od požara (ovde se pre svega misli na inženjerski kadar koji bi napravio tehnički dio propisa)

• Posle formiranja ove grupe, uz podršku Asocijacije menadžera bezbjednosti Crne Gore i Knauf Insulation-a kao partnera Asocijacije, neophodno je ostvariti komunikaciju, kao i razmjenu iskustava sa stručnjacima iz Republike Slovenije i Hrvatske čiji su Zakoni upotpunosti usaglašeni sa najnovijim EU direktivama.

• Sledeći korak bi bio upodobljavanje Zakona u pravnu formu odgovarajuću za Crnu Goru gdje bi se uključili članovi radne grupe koji bi pripremili finalni predlog Zakona koji bi potom krenuo put javne rasprave i ostalih aktivnosti definisane procedurom donošenja pravnih akata u Crnoj Gori

Okrugli sto – Partnerstvo za bezbjedniju budućnost

Okrugli sto "Partnerstvo za bezbjedniju budućnost", je bio posvećen analizi trenutnog stanja u sektoru privatne bezbjednosti, prepoznavanju ključnih izazova i donošenju preporuka za izradu novog Zakona o zaštiti lica i imovine. Ovoj vrlo korisnoj analizi stanja i iznalaženju predloga za unapredjenje regulatornog okvira i unapredjenja stanja u sektoru privatne bezbjednosti u Crnoj Gori, osim predstavnika privatnog sektora bezbjednosti, doprinijeli su predstavnici MUP CG i Uprave Policije Crne Gore, kao i predstavnici strukovnih udruženja iz regiona - Hrvatske, Srbije i Sjeverne Makedonije.

Tokom diskusije, identifikovano je da se Crna Gora suočava sa problemom nedostatka kadra, da postojeći kadar nema odnos prema bezbjednosti kao "profesionalnom opredjeljenju" već kao privremenom rešenju, da sistem licenciranja može biti jednostavniji ali da ga treba

sagledati iz ugla evropskih preporuka i standarda u susret crnogorskom približavanju članstvu u EU, kao i problem niskih cijena bezbjednosnih usluga.

Nakon sveobuhvatne diskusije predstavnika strukovnih komora regiona, državnih organa i eksperata iz sektora privatne bezbjednosti, **predloženo je usvajanje sledećih zaključaka:**

Normativna reforma i institucionalno povezivanje:

Hitna izrada novog Zakona o zaštiti lica i imovine: Konstatovano je da aktuelni zakon treba prilagodjavanje, te da postojeći okvir ne odgovara savremenim bezbjednosnim izazovima. Novi zakon mora prepoznati privatnu bezbjednost kao integralni ili komplementarni dio nacionalne bezbjednosne arhitekture, a ne samo kao uslužnu djelatnost.

Uključivanje AMBCG u radne grupe: Neophodno je formalno učešće predstavnika Asocijacije menadžera bezbjednosti CG u komisiji za izradu zakona, kako bi se osiguralo da nova rješenja ne budu samo administrativna već da imaju primjenjivost propisa u praksi.

Osnivanje Komore zaštitara Crne Gore: Važan zaključak je da treba inicirati osnivanje strukovne komore sa javnim ovlašćenjima. Komora bi mogla da preuzme ulogu licenciranja, sprovođenja stručnih ispita i obavezno određivanja minimalnih standarda struke i minimalne cijene usluga (po uzoru na advokatsku i notarsku tarifu), čime bi se spriječio damping cijena i urušavanje kvaliteta usluge.

Unapređenje tržišta i "Best Value" princip

Uvođenje modela "Secure Best Value": Uputiti apel i vršiti konstantan uticaj da se napustiti praksa "najniže ponuđene cijene" u javnim nabavkama, te prema EU praksama uvesti model koji vrednuje kvalitet, tehničku opremljenost i reference, čime se osigurava da niska cijena ne ugrožava nivo bezbjednosti štićenih objekata.

Kritična nacionalna infrastruktura (KNI)

Posebno licenciranje i selektiranje pružaoca usluga za KNI: Uvesti posebne module obuke i licence za ljudstvo i firme koje obezbjeđuju objekte od strateškog značaja. Ovi objekti zahtijevaju rigoroznije tenderske uslove i veći stepen interoperabilnosti sa državnim službama, posebno imajući u vidu evropske preporuke za otpornost kritične infrastrukture, GDPR-a i EN standarda.

Ljudski resursi i profesionalizacija

Reforma sistema licenciranja: Prilagoditi proces licenciranja i izdavanja licenci tako da bude efikasan za crnogorsku orijentaciju na turističku privredu, velike javne skupove, ali i da motiviše kandidate za dugoročnu karijeru nasuprot trenutnom stanju. Posebne licence predvidjeti za KNI, prekogranične prevoze novca u skladu sa EU standardima isl. kako bi se zaposleni u kontinuitetu usavršavali i napredovali.

Poboljšanje socio-ekonomskog statusa: Definisanje realne cijene usluga je preduslov za adekvatne zarade.

Olakšavanje uslova za angažovanje stranih državljana za određene kategorije poslova uz obavezu zadržavanja državljanstva za objekte KNI. Razmotriti međusobno prepoznavanje

licenci iz regiona izdate od srodnih profesionalnih organizacija za određene kategorije lica koja rade u sektoru privatne bezbjednosti. Na taj način omogućilo bi se sezonsko popunjavanje potreba za bezbjednošću crnogorske turističke privrede

Odgovor na vanredne situacije i krizni menadžment

Potrebno je jasno definisanje obaveza i kanala komunikacije privatnog sektora sa Policijom i Vojskom u slučaju vanrednih situacija (požari, poplave, teroristička prijetnja), definisati principe pozivanja, angažovanja i rukovodjenja, kao i kompenzacije i dodatne podrške redovnim ugovornim obavezama privatnih službi.

Okrugli sto – Uloga vještačke inteligencije (AI) u savremenom upravljanju bezbjednosnim rizicima

Na okruglom stolu je ocijenjeno da vještačka inteligencija već danas značajno mijenja bezbjednosni ambijent i da će njen uticaj u budućnosti dodatno rasti posebno imajući u vidu eru kvantnih računara koja je pred nama. Učesnici su ukazali na to da AI već donosi velike mogućnosti za unapređenje bezbjednosnih kapaciteta, ali istovremeno otvara i nove rizike, posebno zbog činjenice da akteri uključeni u kriminalne i druge maliciozne aktivnosti nove tehnologije usvajaju veoma rano, vođeni visokim stepenom motivacije, spremnošću na rizik i težnjom ka maksimalnoj efikasnosti.

Kao jedan od ključnih izazova identifikovana je asimetrija između brzine kojom kriminalne strukture i drugi zlonamjerni akteri usvajaju AI i sporijeg razvoja odbrambenih mehanizama, koji zahtijevaju vrijeme, resurse, stručnost i odgovarajući regulatorni okvir. Posebno je naglašeno da se AI već intenzivno koristi u savremenim ratnim aktivnostima, kao i u informacionim operacijama, uključujući krađu podataka, dezinformacije, uticaj na javno mnjenje, kulturne obrasce i društvene procese.

Učesnici su saglasni da se odgovor na ove izazove ne može tražiti parcijalno, niti isključivo unutar jednog sektora. Kao ključna preporuka istaknuta je potreba za snažnim i funkcionalnim

javno-privatnim partnerstvom, koje treba da omogući bržu razmjenu znanja, razvoj kapaciteta i usklađeno djelovanje institucija, privrede, akademske zajednice i bezbjednosnog sektora.

Takođe je naglašeno da je neprestano učenje i tehnološko osposobljavanje neophodan preduslov za očuvanje koraka sa ubrzanim razvojem AI-a. Samo kroz kontinuirano jačanje znanja i razumijevanja tehnologije moguće je pravovremeno prepoznavati rizike i graditi adekvatne mehanizme zaštite. Takvi mehanizmi treba da obezbijede proaktivne i koordinisane odgovore na brzo promjenjiv bezbjednosni kontekst.

Opšti zaključak okruglog stola jeste da upravljanje bezbjednosnim rizicima u eri vještačke

inteligencije mora počivati na znanju, saradnji, odgovornosti i pravovremenoj institucionalnoj adaptaciji.

Security forum regionalnih aerodroma: bezbjednosti iznad svega

Forum je okupio ključne aktore sistema civilnog vazduhoplovstva i bezbjednosti, sa ciljem razmjene iskustava, jačanja međuinstitucionalne saradnje i unapređenja zajedničkog odgovora na savremene bezbjednosne izazove u vazdušnom saobraćaju.

Razmotrena su najaktuelnija pitanja iz oblasti bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva, a prije svega:

- Uvođenje nove opreme, sposobnosti i ograničenja
- Izazovi kod otkrivanja improvizovanih zapaljivih sredstava u teretu
- Nova regulative i obaveze subjekata u uvodjenju iSMSa

Zaključeno je:

Da razvoj bezbjednosne opreme, odnosno nova bezbjednosna oprema omogućava bolju detekciju zabranjenih i opasnih predmeta, ali da i upotreba ove opreme ne garantuje potpunu sigurnost da će svaka prijetnja biti otkrivena, te da je na kraju lanca obučeno osoblje najvažnija karika u sistemu bezbjednosti;

Ugradnja nove bezbjednosne opreme, odnosno izgradnja savremenih punktova za kontrolu putnika i ručnog prtljaga na crnogorskim aerodromima nije u potpunosti moguća prije svega zbog nedostatka prostora, tako da u narednom periodu treba raditi na rekonstrukciji terminala s ciljem povećavanja prostora za punktove za bezbjednosne preglede;

Improvizovana zapaljiva sredstva predstavljaju ozbiljnu prijetnju po bezbjednost civilnog vazduhoplovstva i treba obezbijediti da se kroz redovne obuke posebno razmotri pitanje otkrivanja ovih sredstava, kao i da se kroz procjene rizika identifikuju rizične pošiljke karga koje bi trebalo dodatno pregledati;

Uvodjenje i uspostavljanje iSMSa (Information Security Management System) u skladu sa EU Regulativama 2022/1645 i 2023/203 predstavlja izazov za većinu subjekata, ali najvažnija karika u tome je dobro obučeno i motivisano osoblje koje je osnova za uspostavljanje adekvatnog sistema koji će omogućiti adekvatnu zaštitu informacionih sistema subjekata u civilnom vazduhoplovstvu.

